

Zdravniška zbornica Slovenije v sodelovanju z Odborom za zdravje

2. simpozij: Ali kodirni sistem v Sloveniji sploh deluje?

Dr. Anton Jamnik

Izzivi poslovne (ekonomske) etike v zdravstvu

Temeljna načela poslovne etike v zdravstvu so marsičem podobna kot na drugi področjih družbenega življenja (podjetništvo, šolstvo....itd). so v pa nekaterih vidik specifična. Seveda so tudi ta načela samo nekateri vidiki, ki naj bodo predvsem izziv k osebnemu razmisleku, preudarnosti in postavitvi vprašanja o lastnem etičnem delovanju.

Človeško dostojanstvo je prvo načelo. V Splošni deklaraciji človekovih pravic je v 1. členu zapisano: »*Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.*« Te samoumevne pravice marsikdaj pozabljamo, zato je nanje potrebno vedno znova opozarjati. Dostojanstvo človeka je neprecenljivo in ga je potrebno spoštovati. Če navežemo to načelo na etiko v poslovnem prostoru, se moramo zavedati, da je primarni cilj vsake poslovne korporacije dobrobit človeka in ne neprestano pehanje za dobičkom. Čeprav z dobičkom v splošnem ni nič narobe in je za udejanjanje poslovnih priložnosti potreben, ga ne smemo postavljati za prvi in primarni cilj, ampak se moramo zavedati, da je dobiček samo sredstvo za doseganje nekega višjega cilja, to pa je zadovoljevanje človekovih potreb. Čeprav je naša družba hierarhično razdeljena, je vsako delo namenjeno uresničevanju človekovih potreb. Dani so nam talenti, s katerimi lahko izboljšamo naše življenjske pogoje in na ta način živimo bolj polno in ustvarjalno življenje. Problemi v sedanji strukturi so v tem, da z objektivističnim gledanjem in vrednotenjem dela pozabljamo na človeka kot cilj, saj le-ta vse pogosteje postaja samo sredstvo v službi ekonomije in človekove pogubne želje po dobičku. Naše delo vpliva na to, kakšni smo kot ljudje, zato moramo paziti da ravnamo racionalno, da naše načrtovanje in odločitve ne ovirajo razvoja in samoizpolnitve, ampak nam pomagajo pri napredku. Pri vsaki odločitvi, ki pa jo sprejemamo in vpliva na širšo družbo pa si bi moral posameznik postaviti vprašanje: Ali moja odločitev spoštuje druge ljudi in jih ne ponižuje na raven sredstva in modernega suženjstva?

Drugo načelo je **načelo skupnega dobrega**. Splošno dobro je tisto, kar omogoča tako trgovino kot državo, je splet naših medsebojnih odnosov, širina uma in srca, s katerimi lahko presežemo golo preživetje in dosežemo ustvarjalnost in sodelovanje. Družba ima moralno

dolžnost, da ljudem zagotovi pogoje v katerih lahko razvijejo svoje potenciale, saj le s tem, ko razvijejo svoje darove, lahko prispevajo k splošnemu dobremu družbe. Z vidika poslovnih odločitev imajo upravniki podjetij moralno obveznost, da v svojih odločitvah pretehtajo posledice svojih dejanj in predvidijo, kako bodo specifične odločitve vplivale ne samo na njihovo podjetje ter njihove delničarje, ampak tudi na širšo družbo ter na človeka kot takega.

Načelo poštenega in odgovornega upravljanja z dobrinami in lastnino. Primarni cilj našega življenja ne sme biti neprestano pehanje za materialnimi dobrinami, ob čemer se pozablja, da so le-te samo sredstvo v službi človeka, ki naj bi se vsestransko uresničeval na različnih področjih in nivojih svojega življenja, od telesnega, kulturnega do duhovnega. Pomembna je zmernost in človekov pravi odnos do stvari oziroma bogastva ali kot je zapisal Oscar Wilde: »Če bi bogastvo prinašalo samo užitke, bi ga mogli prenašati, obveznosti, katerim nas podvrže, ga delajo neznosnega. V interesu bogatih je, da bi ga ukinili.« Čeprav dobrine prinašajo dobiček in denar, ki je pomemben, je le sredstvo za polnejše življenje. V življenju ne smemo biti usmerjeni samo na pridobivanje vedno več in več stvari. Ne smemo brezglavo izkoriščati svojega okolja, saj imajo naša dejanja lahko zelo hude posledice za vse človeštvo danes in v prihodnosti. Naša moralna dolžnost je, da uporabljamo naravne vire odgovorno in preudarno. Z zmernostjo in razumnostjo se moramo izogniti prekomernemu izkoriščanju naravnih virov ter ne smemo povzročati nepotrebnega onesnaževanja in posledično naravnih katastrof.

Načelo subsidiarnosti vključuje odnos posameznika do raznih državnih in mednarodnih institucij. Naloga le teh je, da podpirajo in ščitijo prva tri načela. Odpovedati pa se morajo dejavnostim, ki bi vplivale na avtonomijo posameznika, družine in naroda. V širšem smislu gledano je odgovornost posameznika, da prepozna potrebe svojega domačega okolja ter da ustrezno ukrepa. Mednarodne in državne institucije se ne smejo vmešavati v delovanja lokalnih skupnosti, če te izpolnjujejo svoje dolžnosti in zmorejo same urejati svoje probleme. Pravico in dolžnost posredovanja imajo samo v primerih, ko avtonomija posamezne družbe ne spoštuje temeljnih človekovih pravic in ogroža druge dežele na različnih področjih sobivanja na našem planetu.

Opcija za revne kot četrto načelo pomeni, da je naša moralna dolžnost, da ocenimo gospodarske in družbene dejavnost s strani socialno najbolj ogroženih članov družbe. Z vidika poslovne etike to pomeni, da imajo korporacije moralno dolžnost, da delajo v korist najbolj ranljivih članov družbe. Zavedati se morajo, da njihove odločitve vplivajo na ljudi globalno in ne samo lokalno. Nekaterе korporacije gledajo na svoje delavce zgolj kot na sredstvo in izrabljajo dejstvo, da je na globalni ravni veliko ljudi, ki so pripravljenih delati za majhno

plačo. S tem ponižujejo lastne delavce in prav tako na suženjsko raven spravijo ljudi v revnejših deželah, ki opravijo delo za bistveno nižjo plačo. Tu gre za kršitev temeljnih človekovih pravic in izkoriščanje, katerega cilj je želja po čim večjem dobičku in manipulacija s človekom, ki ga tako zreducirajo na raven sredstva.

Načelo solidarnosti je trdna odločenost, da želimo delati za splošno dobro. Kaže se v tem, da je potrebno prepoznati potrebe drugih in se zavzemati za spremembe in dolgoročne izboljšave. »Bogastvo mora biti vedno orodje in nikoli cilj« je zapisal že Aristotel. Solidarnost vključuje odnos med tistimi, ki dajejo in tistimi, ki prejemajo. Ne gre za pomilovanje, ampak priznavanje, da smo v odnosu drug z drugim in da smo odgovorni za dobrobit vseh. Naše odločitve in izbire morajo ščititi ne samo naše interese, ampak tudi interese drugih. Pri tem je ključnega pomena, da naša svoboda oziroma brezobzirna samovolja, ne ogroža svobode sočloveka

3. Želja delati dobro in pošteno ter držati dano besedo

Upravljalci poslov skrbijo za odnose z več interesnimi skupinami: lastniki, zaposlenimi (vključno z upravljalci), strankami, dobavitelji, investitorji in okoljem v katerem poslujejo. Naslednja načela naj bi bila dovolj široka in prilagodljiva, da so uporabna v vsakršnih etičnih odločitvah. Načela slonijo na predvsem na Kantovi in deontološki etiki (prav je potrebno delati, ker je to prav)

1. *Pravičnost*; dvojna obveznost: a) ne storiti nepravičnosti b) vnaprej preprečevati nepravičnost in popraviti obstoječo nepravičnost.
2. *Ne škodovati*: prizadevanja, da ne škodujemo drugim, preseganje pragmatizma in egoistične preračunljivosti.
3. *Zvestoba*: držati obljube, držati dano besedo in ne samo formalizem pogodbe.
4. *Verodostojnost*: laž in manipulacija imata kratke noge in ustvarjata nezaupanje. Veličina človeka se kaže tudi v tem, da prizna svoje napake, namerne ali nenamerne.
5. *Odškodninska odgovornost*: če napravim škodo drugemu jo moram poravnati. Najbolj nepravilno in neetično je, da nekdo, ki je drugemu povzročil težko materialno stanje in ga s tem potisne na rob preživetja, manipulira z raznimi zakonskimi in proceduralnimi akrobacijami, da reši sebe, drugi pa pri tem niso pomembni (posledica tega so zelo tragične zgodbe mnogih posameznikov in družin).

6. *Dobrodelnost*: čut za solidarnost in skupno dobro družbe. Ali kot je zapisano v Talmudu: Ubožec naredi več dobrega bogatemu, ko sprejme miloščino, kakor bogat človek ubožcu, ko mu jo da.
7. *Osebna rast*: pomembnost samoiniciative vseh zaposlenih, osebno zadovoljstvo, neko podjetje bo tembolj uspešno, čim večji bo čut pripadnosti in odgovornosti vseh zaposlenih v tem podjetju ali kateri drugi ustanovi. Hkrati pa naj bi se posameznik v svojem delu čutil čim bolj uresničenega, v delu naj bi se izpopolnjeval in razvijal vse razsežnosti svojega bivanja na svetu (kultura, šport.....)
8. *Hvaležnost*: biti hvaležen in znati pohvaliti uspeh drugega. Nevoščljivost in ljubosumje sta dve najbolj pogubni teženji, ki uničujeta medsebojne odnose in človekovo ustvarjalnost.
9. *Svoboda*: zavzemanje za človekovo osebno svobodo in dostojanstvo. Svoboda vključuje pravice in odgovornosti. Seveda pa je svoboda nekaj čisto drugega kot brezobzirna samovolja, ki se prepušča trenutni impulzivnosti in pragmatičnemu individualizmu.
10. *Spoštovanje*: spoštovanje drugih, samospoštovanje, odpustiti najprej sebi in drugim, če je bilo nekaj narobe naredeno, odnosi zaupanja in poštenosti, preseganje predsodkov človek nikoli ne sme postati sredstvo ampak je cilj.